

Мелиша Милин

БИБЛИОТЕКА МУЗИКОЛОШКОГ ИНСТИТУТА САНУ*

Апстракт: У чланку је приказана Библиотека Музиколошког института САНУ у континуитету свог постојања од оснивања Института 1948. године до данас. Прати се увећање њеног фонда, као и начин набавке књига, часописа, нота и носача звука. Указано је на структуру Библиотеке и њене најзначајније јединице. Скреће се пажња на чињеницу да Институт никада није имао професионалног библиотекара, већ да су те послове обављали запослени сарадници.

Кључне речи: Музиколошки институт САНУ, музичке библиотеке

Убрзо по оснивању Музиколошког института, почело се и са формирањем специјализоване библиотеке. У току 1948. године начињен је списак потребних књига и часописа, које су потом набављане за одобрених 1,000.000 динара. Библиотека је у прво време попуњавана претежно књигама и нотама из антикварница. Поклони су, такође, били добродошли. Британски савет је већ крајем новембра 1949. године поклатио Институту музички лексикон у шест томова: *Grove's Dictionary of Music and Musicians*, као и неке енглеске музичке часописе, који су отада редовно достављани. Књиге, ноте и аудио снимке поклањали су и Петар Крстић, Светолик Пашћан и Алберт Лорд (1951), УНЕСКО (120 грамофонских плоча фолклорне музике, 1953), Америчка читаоница (која је годинама претплаћивала Институт на значајне америчке музиколошке часописе, уз повремене поклоне у књигама). До врло значајних публикација долазило се и разменом са сродним библиотекама у земљи и иностранству, на пример са Академијом наука СССР-а и са Бодлејанском библиотеком из Оксфорда.

С обзиром на специјализовани карактер институтске библиотеке, музикалије и књиге из области српске музике преузимане су и из других установа. Већ 1949. године Стана Ђурић-Клајн је прегледала један део музичког фонда Градске архиве, одакле су у Институт пренете све штампане композиције домаћих аутора из власништва бившег Јужнословенског певачког савеза. Књиге и ноте су повремено куповане од приватних лица. Као установа са скромним буџетом, Институт често није био у могућности да откупи све музикалије које

---

* Овај текст је резултат рада на пројекту *Музика на раскрићу – српски, балкански и европски оквири*, бр. 147033, финансираног од стране Министарства за науку и технолошки развој Републике Србије.

су му нуђене. Тако, крајем 1949. године није било могућности да се исплати сума коју је за рукопис *Дивине шрагедеије* Миленка Пауновића тражила његова сестра Јелена.

Институт се ревносно бринуо о заоставштинама домаћих композитора, о чему сведочи и допис директора Петра Коњовића Стамбеном одсеку 4. рејона (1. новембра 1949) да се стан покојног Косте Манојловића у улици Светог Саве 28 не блокира, с обзиром на то да је у њему радна соба са великом музичком библиотеком. О стању књижног фонда у Институту од почетка је редовно вођена евиденција. Први заведени наслов у инвентару Библиотеке је књига Mauricea Emmanuela, *Pelleas et Melisande*, Paris 1922 (50 динара). Није наведена година набавке, али се претпоставља да је то било 1949. или 1950. године. У Извештају за 1950. годину пише да је Библиотека током те године добила 21 књигу, 20 грамофонских плоча и 152 нотна издања. Већ тада је Институт био претплаћен на три домаћа и шеснаест страних часописа. Током времена Библиотека је постала толико обимна, да је актуелно постало питање адекватног смештаја нових издања. Немогућност издвајања библиотеке из радног простора сарадника био је проблем док је Институт био смештен на II спрату зграде Српске академије наука и уметности у Кнез Михаиловој 35, али је остао актуелан и у новим просторијама (Кнез Михаилова бр. 36, IV) у које се Институт преселио јула 2007. Према књизи инвентара, фонд књига, без часописа и музикалија, бројао је децембра 2008. године 8160 јединица.

Институту никада није било омогућено да запосли стручног библиотекара, тако да су се библиотечким пословима бавили сами његови сарадници. Постоје редовно вођени инвентари књига, часописа и музикалија. Посебно су, у оквиру Архива, пописани рукописи и старије музикалије, као и целовите заоставштине. Започет је рад на именским и предметним каталозима, а у перспективи је компјутеризација фонда, за шта ће бити неопходно ангажовање стручњака.

Иако нема ангажованих стручних лица, Библиотека је отвореног типа, а њен фонд користе многобројни музиколози, музичари, новинари, као и студенти, ђаци и други заинтересовани. Мора се нагласити да је Библиотека смештена у радним просторијама, али и у ходнику и подруму зграде у којој је Институт смештен, што додатно отежава рад и заштиту.

Библиотеку просторно и садржајно чине три велике целине, организоване према основним истраживачким темама у Институту: *Црквена музика*, *Народна музика* и *Историја музике са ошћином музиколошком проблемаишћком*. Део који се односи на област црквене музике садржи обимну литературу неопходну за проучавање православне црквене музике. То су литургијске књиге на црквенословенском и грчком језику, као и њихови преводи на француски, енглески

и немачки језик, факсимилна издања грчких и руских неумских рукописа, књиге, зборници, сепарати студија најзначајнијих аутора из света који су се бавили проучавањем грчке, руске, румунске, бугарске и српске црквене музике. Драгоцене су и збирке микрофилмова и фотографија рукописа, магнетофонске траке са теренским снимцима (види, *Фоноархив*). Библиотека поседује и неколико неумских рукописа црквене музике из 19. века, велики број појачких зборника чији су аутори били карловачки богослови, рукописне записе српског појања и скоро комплетно капитално издање *Monumenta Musicae Byzantinae*. Важан део ове колекције су књиге које се односе на литургику, историју Цркве, стару књижевност и историју уметности. Велики број научних студија и сепарата који су у фонду овог дела Библиотеке добијен је као поклон или разменом за сопствена издања. Треба споменути и низ исписа и фотокопија везаних за нашу црквену музику, које су сарадници Института сакупили у архивима у Београду, Сремским Карловцима, Новом Саду, Загребу, Шибенику, Задру, Трсту, Сентандреји.

Најобимнији део колекције књига из области народне музике представљају објављене збирке из различитих области садашње и бивше Југославије, као и других балканских и словенских народа. Присутна је, мада у много мањој мери, и народна музичка баштина удаљених области света – Африке, Америке, Индије, Јаве. Поред етномузикошке и етнолошке литературе посвећене српској народној музичкој традицији, која укључује све значајније домаће публикације – типа монографских студија и зборника радова са научних скупова – посебно су широко заступљена издања из суседних земаља, нарочито из Бугарске, Румуније и Мађарске. Треба споменути да се у овом делу Библиотеке налазе капитална дела као што су *Južno-slovenske popievke* (5 томова) Фрање Кухача, *Slovanstvo ve svých zpěvech* (14 томова) Лудвика Кубе, *Сборник за народни умотворенија и народопис* Добри Христова, *Chants populaires bulgares* Васида Стоина, *Romanian Folk Music* Тиберију Александра и *Ethnomusikologische Schriften – Faksimile – Nachdrücke* (4 тома) Беле Бартока. Библиотека поседује и познату студију Вернера Данкерта *Das Europäische Volkslied*, као и тротомно издање Хајнриха Мелера *Das Lied der Völker*, из заоставштине Петра Коњовића. Од посебне вредности су рукописни и звучни записи са терена које су остварили сарадници Института, о чему је посебно писано.

Део институтске библиотеке са књигама из области историје музике и опште музиколошке проблематике садржи, поред неопходних енциклопедијских, лексиконских и речничких издања, и публикације из области историје музике разних народа, пре свега европских, монографије композитора, студије из области естетике и теорије музике, а није занемарљив ни број књига из области историје и

теорије књижевности, позоришта и ликовних уметности. Као најдрагоценије наслове издања енциклопедијског типа можемо истаћи *The Grove Dictionary of Music and Musicians*, Лондон, 1980 (20 томова), *The Grove Dictionary of Music Instruments*, Лондон, 1984 (3 тома), *Музыкальная енциклопедия*, Москва, 1973 (6 томова), *Dictionnaire des oeuvres*, Париз, 1952 (3 тома + индекс) и *Die Musik in Geschichte und Gegenwart*, Касел 1989, репринт издања из 1952 (17 томова). Библиотека је богата издањима из заоставштина домаћих композитора и музиколога. Посебно место припада заоставштинама Петра Коњовића, Стане Ђурић-Клајн и Милоша Велимировића. Ако треба издвојити само једну књигу из те групе, била би то драгоцена *Историја музике* у 4 тома од Аугуста Вилхелма Амброза (A.W. Ambros, *Geschichte der Musik*) из 1880. и 1881. године, која је припадала Петру Коњовићу. Изузетно значајно новије обогаћење представља поклон великог дела личне библиотеке др Милоша Велимировића (1923–2008), америчког музиколога који је каријеру започео у Музиколошком институту давне 1951. године. Овој колекцији припада и збирка микрофилмова грчких и словенских неумских рукописа које је сакупио и којима се у својим студијама користио.

У оквиру Библиотеке постоји неколико мањих целина са књигама које се односе на музику различитих националних култура, са посебно обимним фондом издања о руској, чешкој и немачкој музици разних епоха. У Библиотеци се чува и велики број публикација из области историје, теорије и естетике музике, као и монографија објављених у Југославији пре и после Другог светског рата.

Фонд часописа садржи музиколошке и музичке часописе са подручја бивше Југославије, као и из земаља енглеског, немачког, француског, руског, бугарског и румунског говорног подручја. Постоје комплети часописа *Музички гласник*, *Музика*, *Славенска музика*, *Звук*, *Нови Звук*, *Зборник Мајнице српске за сценске уметности и музику*, *Pro musica*, *Музички шалас*, *Internacionalna revija za estetiku i sociologiju muzike*, *Arti musices*, *Muzikološki zbornik*, *De musica disserenda* (од 2005), затим некомплетни *Света Цецилија*, *Ćirilometodski vjesnik*, *Novi akordi*, и др. Нису потпуно комплетни часописи који су у дужем периоду примани: *Советская музыка*, *The Musical Times*, *The Musical Review*, *Journal of Music Theory*, *Fontes Artis Musicae*, *Notes*, *Le Courier musical de France*, *The Musical Quaterly*, *Schweizerische Musikzeitung*, *Melos*, *Ethnomusicology*, *Yearbook of the International Folk Music Council*, *Acta musicologica*, *Journal of the American Musicological Society*, *Österreichische Musikzeitschrift*, *Die Musikforschung*, *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, *Le journal musical français*. Неки часописи су само годину-две примани, као на пример *La revue internationale de musique* (1950–52) и *La vie musicale* (1951–52). Поред музиколошких и музичких часописа, стизали су и часописи и зборници из сродних

области: *Зборник радова Византолошког института, Археографски прилози, Valcanica, Слово, Наш језик, Развипак, Српска сцена, Народна стваралаштво, Народна умјетност, Comedia*. Захваљујући претплати колега из иностранства, Институт прима угледни британски часопис за проучавање старе музике *Plainsong & Medieval Music* (излази у Кембриџу од 1992).

Музикалије. У инвентару нотних издања прва заведена дела су клавирски изводи: Daniel Auber, *Ouverture zur Oper 'Der schwarze Domino'* и *Ouverture zur Oper 'Die Stimme von Portici'*. У рубрици „Како је набављена“ пише „затечена“, као и за већину од првих 700 партитура. Та прва набављена издања су дела стандардног репертоара: Бетовенове симфоније, Берлиозов *Римски карневал*, Брамсова *Четврта симфонија*, позната дела Шуберта, Чајковског, Брамса. Ускоро су се појавила и дела настала у 20. веку, као што су *Филхармонијски концерт* и *Симфонијске игре* Паула Хиндемита и *Пацифик* Артура Хонегера. Од композиција домаћих аутора најпре налазимо *Српске народне мелодије* (3 свеске) Владимира Ђорђевића, *Југословенске народне мелодије* од Милојевића-Нефата-Готоваца, *100 народних песама из свих крајева Југославије* Ђорђа Караклајића, *Моју земљу* Петра Коњовића, *Руковети* Стевана Мокрањца, и низ других композиција старијих и савремених аутора које су добијане на поклон од Удружења композитора Србије и Савеза композитора Југославије. Један део нотног фонда добијен је разменом са иностранством, на пример са институцијама из Кракова, Будимпеште и Букурешта, а нешто је куповано антикварно. Фонд музикалија се богатио и поклонима самих сарадника Института, на пример од Милице Илијин и Димитрија Стефановића који је донео низ нотних издања са гостовања у Кини. Вредан је помена и велики поклон дела финских композитора од амбасаде те земље, као и снимака савремене немачке музике од некада амбасаде Источне Немачке. Знатан број партитура из заоставштина Петра Коњовића, Михаила Вукдраговића и других, постао је саставни део институтског нотног фонда. Посебна пажња се посвећује употпуњавању фонда савремене српске музике, у којем значајно место заузимају комплетна издања Одељења ликовне и музичке уметности САНУ, а добро су заступљена и издања Удружења композитора Србије, као и појединачна ауторска издања.

Збирка грамофонских плоча, касета и компакт-диск класичне и савремене музике није обимна, али садржи значајан број снимака православне црквене музике, грегоријанске традиције, колекције изворне народне музике и дела српских композитора 19. и 20. века. Укључене су едиције Продукције грамофонских плоча Радио-телевизије Београд и издавачких кућа из центара бивше Југославије. Институт поседује и сва издања компакт дискова савремених српских композитора чији је издавач Савез композитора Југославије. У звуч-

ном фонду налазе се и касете са домаћим композицијама које су сарадници Института преснимили у Радио Београду и Радио Новом Саду. Одређен број звучних издања добијен је на поклон од гостију или размењен за издања Института.

UDC 027.021:025.2]:78

061.6:78.072](497.11)

DOI: 10.2298/MUZ1010059M